

dag van het ieden.

len president-aren ingeleid, leeraren hun

te lezers uit-

over de „Bar-1 de Gerefor-

st.

rmate gevat;

mialiteit; met

terheid, (maar

ers, 't niet zoo

f. Schilder, al

ende, — han-

van de heden-

aagstellingen;

zijn curatoren,

eerzame toe-

r de laatste

bben in deze

ide hun moole

mers zij allen

jze, de warme

digheid in het

ijdenis, welke

heel hun ziel

llega-redacteur

geluk, zoowel

zijn rede, gelijk

chten doen.

ag in de Burg-

vernomen heb-

essoren twintig

ander slechts

e boeken over

schreven en de

jurist is, dan

lat de geleerde

aan en dat de

het recht geen

ijn inaugureele

het kerkrecht

verdediger van

meerdere kerk-

vindt hij, naar

God. Op wel-

leidoor voor de

zal hebben te

voor de ontwik-

elangrijkste vak-

hartogh minder

ie hem kennen,

beslist en toch

diep; breed en

pelijk (afgedacht

talen, die een

vanwege de ge-

oor lief namen).

arop Prof. des

oeder belijdenis

jong gestorven

nu plechtig de

Geref. theologie

n blijven geven

eerde Kerken in

che School een

eden vergelen.

k over hetgeen

J. W.

C. T.

ikelen over „de

nt” in dit blad

die in de drukke

voord worden.

rief in persoon-

ar twee redenen

comen. De eerste

heeft, dat zij

beschouwd; de

ad nog wel van

el woord aan te

likelen reeds be-

neemt.

te over de vloek

volgende vraag

zeggen: „de dich-

l de boeken van

voordt van één ont-

lang te doen wachten

in voorloopig beset in

overleg met heel de

den Bijbel vormen één geheel, waarvan elk deel zijn beteekenis heeft, omdat in elk deel God spreekt tot Zijn volk, en waarvan we geen stuk mogen schrappen”, of mogen we zeggen: „de openbaring loopt over den zondigen mensch, die feilbaar is? Is het, wanneer wij zeggen, dat een schrijver te ver gaat, geen Schrifteritiek? Op dit punt heeft de Geest toch den dichter niet zoo geïnspireerd, dat hij volmaakte woorden Gods neerschreef. Mogen we nu ook b.v. van sommige geschiedkundige feiten zeggen: „hier heeft de schrijver zich vergist en heeft van het een of ander een verkeerde voorstelling gehad?”

De lezer verwijst dan nog naar de uitspraak van Prof. Noordzij in de Korle Verklaring op Psalm 44, waar deze o.a. zegt: „We staan hier ver af van Matth. 5:10—12”; en hij vraagt: „Heeft hier de inspiratie dan plaats gehad bij iemand, die niet recht stond voor zijn God, is dit eigenlijk een zondig lied, zijn er tegenstellingen in de Heilige Schrift (Psalm 44 tegenover Matth. 5:10—12)?”

Er zou over deze vragen heel wat te zeggen of schrijven zijn.

In het algemeen bedenke men, dat er wel sprake kan zijn van verschillende stemmingen of wil men: gevoelens in de dragers der Goddelijke openbaring onder het uitspreken of neerschrijven van een Godswoord, zonder dat deze stemmingen of gevoelens aan de onfeilbaarheid van dit laatste afbreuk doen. En wanneer ik de zaak goed begriip, durven sommige uitleggers juist bij de Psalmen over deze gevoelens spreken en zelfs de veronderstelling uiten, dat hier van zondige gevoelens sprake is geweest, omdat in de Psalmen die gevoelens zich door den aard van dat gedeelte der Heilige Schrift zeer sterk uiten. En zoo zal men dan in den trek, dat de dichter van Psalm 137 zich vermeit in het te pletter geslagen worden van Babels kleine kinderen tegen de rotsen, een aanduiding vinden van niet-geoorloofde stemming. Toch meen ik, dat we dit nooit strikt zullen kunnen bewijzen en dat die uitspraken in de Psalmen wel degelijk in heilige stemming kunnen zijn gesproken. Mits we maar niet een tweede punt vergeten: de dichter uitte zich naar den tijd, waarin hij leefde. En in andere gevallen, als we tonen van opstand of twijfel beluisteren (Psalm 73), moeten we den Psalm nemen in zijn geheel, en merkt de dichter zelf die uitspraken, al was het alleen maar door den geloofsjubel, waarin hij eindigt, en dergelijke gedachten als zonde aan. Doch zie, juist in het geval van Psalm 137, waarover het voornamelijk loopt, kan ik het bewijs niet leveren en daarom laat ik me maar niet over het hart van dien overleden dichter uit.

Maar het is een heel andere kwestie, dat dichters der Psalmen en profeten (als Jeremia b.v.), wel eens zondige stemmingen weergeven, dan dat ik zeg: een schrijver van een deel van den Bijbel heeft zich vergist in de mededeeling van een feit, of heeft van zoo'n feit een verkeerde voorstelling gehad. De aanvaarding van het „organisch” karakter der inspiratie behoeft niet gepaard te gaan met de veronderstelling, dat de schrijver ons, het zij dan onbewust, bedroog. De Heilige Geest als eerste Schrijver heeft hem voor deze „vergissingen” bewaard. Nu zal men zeggen: „maar heeft zoo'n klager als Jeremia of een dichter der Psalmen dan geen verkeerde voorstelling van het feit der Godsregering b.v.?” Zeer zeker, maar door het geheel der pericope is de correctie aanwezig, de norm blijft en God triumpheert, de klager moet zijn ongelijk bekennen of door zijn zwijgen blijkt dat: dikwijls is zelfs de Goddelijke bestraffing weergegeven (Jeremia!).

En nu over het bewuste gedeelte van mijn artikel.

Wanneer de lezer het nog bij de hand heeft (het is het nummer van 10 Nov. 1933, no. 6 van dezen jaargang), dan zal hij zien, dat ik niet gezegd heb, dat de dichter van Psalm 137 te ver gaat. Ten eerste heb ik bestreden de meening, dat in dezen dichter een andere stemming aanwezig was dan die door Christus bevolen werd in Matth. 5:44, omdat het in Psalm 137 gaat over de vijanden van God. Omdat de haat tegen Babel voortkomt uit liefde tot Sion en tot Sions God, Na aangewezen te hebben, dat wij de verterende liefde en dies ook den verterenden haat te weinig kennen, en dat de leerschool voor den heiligen vloek is droefenis en vervolging, vervolgde ik (en nu citeer ik de bewuste zinsnede): „Maar dat neemt niet weg, dat als de dichter den verpletteraar van de kinderen der dochter Babels zal spreken, hij voor ons besef te ver gaat”. Let op dat: „voor ons besef”. Wij denken dan onwillekeurig aan dien kapelaan in Shaws Jeanne d'Arc. Maar dan gaat het artikel verder: „En toch zouden we zóó de kwestie der vloekpsalmen ontlopen, omdat hetzelfde als hier voor Babel wordt gewenscht, door God aan Babel wordt voorspeld in Jesaja 13”. Dus ons besef moet zich onderwerpen aan Gods Woord, dat ook in zoo'n uitspraak tot ons komt. En waarom is het niet mogelijk, dat de Heilige Geest den dichter voor zondige vreugde in wrede daden heeft bewaard, maar in heilige stemming den heiligen vloek deed uitspreken? Men leze b.v. eens het indrukwekkend

beloof, door Dr A. Kuyper Sr in zijn Encyclopaedie der Heilige Godgeleerdheid aan de vloekpsalmen gewijd, en de beschouwingen van Prof. Geesink over den heiligen vloek in zijn „Van 's Heeren Ordinantien” en „Gereformeerde Ethiek”.

Dr Kuyper schrijft a.w. IIe bl. 478—479: „Natuurlijk is de vloekpsalm, toegepast op onze algemeene menselijke verhoudingen, de schreiendste belediging van ons gevoel, en aan den adel der lyriek geheel ontzonken. Plaatst ge daarentegen den lyrischen zanger van de vloekpsalmen onder de absolute tegenstelling, tusschen hetgeen voor en tegen God kiest; maakt ge hem los uit zijn tijdelijk-concrete omgeving, en brengt ge hem over in het absoluut-eeuwige, waarin al, wat met God is, leeft en onze liefde heeft, maar ook al, wat eeuwig tegen God kiest, het merk des doods draagt en onzen haat wekt, dan wordt de regel: „Zoude ik niet haten, die U haten”, eenig geldende maatstaf, en schiet, wie dien regel afwijkt, in liefde voor God tekort. Als Jezus spreekt van den man, wien men een molensteen om den hals moest binden en hem in de diepte versmoren, komt dezelfde grondtoon, die door alle vloekpsalmen klinkt, ook bij hem tot absolute uiting. Zoo onheilig en terugstuitend de vloekpsalmen dan ook zijn op de lippen van een iegelijk, die ze op ons relatief algemeen menschelek leven overdraagt, zoo ernstig waar en heilig zijn ze, zodra ge uw positie in de absolute palingenesie (d.i. wedergeboorte G.) neemt, en Gods eere de loonstempel is geworden voor het accoord van uw menschelek hart. Dit weersprekt natuurlijk al, wie weigert te gelooven aan een eeuwige verdoo-men, voor wie volhardt in zijn vijandschap tegen den Almachtige; maar wie met de Schrift spreekt van „een gaan in de eeuwige pijn”, kan op dit absolute standpunt niet tegen den vloekpsalm, lyrisch opgevat, reageren”.

Onder dit „lyrisch opgevat” verstaat Kuyper het volgende (zie a.w. 476—477). Elk lyrisch dichter zingt uit: 1o. zijn eigen gevoel, 2o. het gemoedsleven der menscheid; 3o. werkt in hem een beheerschende macht, die in dit algemeen menschelek gemoedsleven ordenend, verzoenend of overwinnend optreedt. Israëls zangers nu „daalden uit hun persoonlijk lief en leed af, niet in het algemeen menschelek gevoel, maar in het gemoedsleven van de menscheid der palingenesie, d.i. van Gods volk. En waar ze de verzoening van dit hooger leven der palingenesie met den actueelen toestand in God zochten, daar verscheen hun God hun in het beeld van den Messias, dat andere subject, dat door hen zong en sprak en hen tegelijk en de verzoening en de overwinning over leed en zonde deed doorleven” (a.w. bl. 478). En dan zegt Kuyper: „Vooral in de vloekpsalmen komt dit sterk uit”. Waarna het eerstgegevene citaat over de vloekpsalmen volgt.

Psalm 137 is o.i. een goed voorbeeld van deze beweringen van Dr Kuyper. Het gaat om Gods volk: „wij zaten aan de rivieren van Babel”. En de oplossing is de overwinning van God over dat Babel. En de kinderen van Babel, ze zijn voor den dichter als addereengebroeders, omdat hij staat op het standpunt der wedergeboorte menscheid (vgl. later Johannes den Dopper), het ware Israël Gods. Heeft hij niet als geloovige, als staande in het geloof, gezongen? Op wie dit loochent, rust de bewijlslast.

Ook Prof. Geesink laat zich over deze kwestie uit. En wel in zijn „Van 's Heeren Ordinantien”, IIIe bl. 284 vlg. en in zijn „Gereformeerde Ethiek”, I 298, 299. Hij noemt veel voorbeelden van dien heiligen vloek, zoowel in het Oude als in het Nieuwe Testament en geeft als vereischten aan, „dat de heilige vloek alleen mag uitgesproken tegen hen, die God Zelf vloekt, dat is tegen Zijn vijanden; alleen mag uitgesproken, waar het geldt de zaak Gods, en nimmer waar het geldt onze zaak, of omdat men ons heeft beledigd; dat hij alleen voorwaardelijk mag worden uitgesproken, d.i. indien zij, die men dus vloekt, zich niet bekeeren van hun goddeloosheid; en eindelijk, dat het doel moet zijn niet een ons verblijden over den ondergang van onzen medemens, maar om door het opheffen van Gods Naam te keeren het goddelooze in hem, met de verderfelijke werking, die daaruit opkomt” (eerstgen. werk IIIe 287). Ook zegt Geesink van de dichters der vloekpsalmen, „dat de zanger hier door God geïnspireerd is evenals de profeet, wanneer hij oordeelen aankondigt” (Geref. Eth. I 299, Van 's Heeren Ordin. IIIe 286) en verwijst hij nog naar Heidelb. Cat. vr. 52.

En hierbij wil ik het laten. Zie voor een niet-heiligen vloek Jeremia 12:3 (vgl. 12:5) en 15:15 (vgl. 15:19). Ook de Kantteekeningen der Staten-vertaling op Psalm 137:8 en 9 zijn leerzaam en spreken de gedachte uit, dat die verpletteraar van Babels kinderen oordeelen Gods over haar zal oefenen, en verwijzen naar Jesaja 13:6.

Het doel der vloekpsalmen is: ons te brengen kennis van God. Van God als den driemaal Heilige (Jesaja 6), den rechtvaardigen Rechter en Wreker van de zonden.

De dichters van de vloekpsalmen hebben dien God lief boven alles, omdat Hij hen eerst heeft liefgehad. Ze staan in het absoluut eeuwige.

Delft.

W. H. GISPEN.

„Naar de vereeniging aller Gereformeerden?”

Ter bespreking werd mij toegezonden een brochure: „Naar de vereeniging aller Gereformeerden?”. Ze is gedateerd November 1933 (dagteekening „voorwoord”), verscheen onder het pseudoniem „Patricius”, en meldt den uitgever niet. De enveloppe, waarin ze werd verzonden, draagt het stempel der firma A. Meijer, Koningstraat 34, Arnhem.

Als ondertitel voert deze brochure: „Een stem uit de Chr. Geref. Kerk”.

Het spijt ons, dat ze anoniem is. Dat is voor ons een bezwaar, om er hier over te spreken. Ik hoop De Weeker niet te volgen in de door mij zelf indertijd veroordeelde zucht om „munt te slaan” uit anonieme geschriften.

Mocht te eeniger tijd de schrijver zijn naam bekend maken, dan wil ik met genoegen van deze brochure iets zeggen.

K. S.

P. S. Verleden week bleef per abuis deze copie op mijn tafel liggen. K. S.

Jaarboek Gereformeerde Kerken.

Het Jaarboek is er. Ik ken mensen, die naar het Jaarboek zitten uit te zien als naar een feestelijke gebeurtenis, en die er dagen lang in zitten te bladeren, en te cijferen, om dan straks naar aanleiding van de verstrekte gegevens naar vele zijden te filosofeeren. En ik weet, dat zulke mensen de bouwers zijn van ons kerkelijk leven. En daarom wil ik ook nu weer op het boek de aandacht vestigen. De uitgevers hebben weer alle eer ervan; en dat ze in dezen tijd niet schrielen zijn, bewijst wel de steeds toenemende omvang, met behoud van den uiterst geringen prijs.

Het boek bevat de bekende gegevens, waarbij dezen keer nog de omstandigheid komt, dat het jaaroverzicht van Dr Rullmann zich kan bezig houden met 1933 als synodejaar. Dr Rullmann heeft ook nu weer zijn speurzin laten gaan over de voornaamste kerkelijke gebeurtenissen. En dit met prijszwaardige objectiviteit.

Een groot aantal „In Memoriam's” besluit het boek van 464 bladzijden. Vinde het veel koopers. K. S.

Bijbelstof en Bellettrie.

III.

Inhoud I. De kritische vraag van enkele theologen bij het verschijnen van „De Sjoemietische”: „Is de Bijbelsche roman voor den Christen aanvaardbaar?” — is geen kwestie van ja of neen, maar van meer of minder, van hoe. Raad zoeken in het verleden.

Inhoud II. Gregorius van Nazianzus ziet er geen bezwaar in, in zijn drama „Christos paschoon” den Christus van het kruis dingen te doen spreken buiten de Openbaring om.

Van Nazianzus naar Genève!

Elf eeuwen zijn verlopen. Het is de tijd, dat de Hervorming de hoogste waarheden der Openbaring weer gaat reinigen van het patina van menscheleke verzinsels, waardoor ze onkenbaar dreigden te worden.

Tijdens zijn verblijf in Lausanne als leeraar in het Grieksch heeft Theodor Beza een Bijbelsch drama gedicht: „La sacrifice d'Abraham”, Abrahams offerande, — ten behoeve zijner leerlingen: een schooldrama. In de scholen der Middeleeuwen en Renaissance dienden ze, om de leerlingen te oefenen in het spreken der klassieke talen en in vrijmoedigheid van voordracht. De eerste maal werd het gespeeld voor een gehoor van Fransche vluchtelingen als de auteur zelf was en misschien binnenkort geroepen, hun eigen leven op Gods altaar te leggen. Men stelle het zich voor, om den heldenmoed te begrijpen, besloten in den gevoelvollen eenvoud dezer verzen.

In de voorrede van een Latijnsche vertaling van zijn stuk verdedigt Beza het Bijbelsche drama tegen critiek. Wat het genre betreft, moet men zich bij heilige dingen streng binnen de perken houden, maar onredelijke critiek houdt hij het voorbeeld van Gregorius van Nazianzus voor.

Geen pleidooi voor openbare vertooning bedoelt Beza te geven, maar voor de Christelijke vrijheid van het schrijven en lezen — en vertoonen in de scholen. Ook in de Nederlandsche werd zijn drama in de jaren 1595 en 1605 vertoond.

De synode van Nimes van 1572 verbood, behalve voor scholen — en dan onder de noodige waarborgen — alle vertooning van Bijbelsche stof, — niet het schrijven en lezen. Maar zij wilde, dat daarbij nauwlettend zou worden toegezien, dat niet het spel de stof, maar de stof het spel beheerschte. Beza presideerde zelf deze synode. Beza's oordeel en practijk heeft ook voor ons

nog de grootste waarde. Dat Calvijn met hem hierin overeenstemde, kan, waar de historie van iets anders zwijgt, als argumentum e silentio veilig worden aangenomen.

In Nederland bleef men deze opvatting huldigen. De synode van Dordrecht van 1578 plaatst zich geheel op dat standpunt en die van 1618 en '19 hield zich weinig meer met deze vraag bezig, waarover een vaste opinie zich had gevormd.¹⁾

Bij het nagaan van den inhoud van Beza's stuk kunnen we korter zijn dan bij dat van Gregorius. Het stuk zelf is ook veel korter. Personages zijn: Abraham, Sara en Isaïc. twee groepen herders, de Verbondengel, Satan. Het gegeven is zooals de titel aanduidt, de inhoud van Genesis 22. Het stuk is een z.g. denaeter met middenin een pauze. De groepen van herders treden er in op als het koor van vrouwen in den „Christos paschoon“, en Satan in monniksgewaad (hier wordt geherinnerd aan de mystrie- en sinnespelen der rederijkers, die soms als strijdmiddel tegen de Roomsche kerk werden gebruikt) berekent op elk moment de kansen der mislukking van het verlossingsplan.

Aandoenlijk is het gesprek tusschen Abraham en zijn kind, als het vreeselijk oogenblik langzaam, maar met benauwde zekerheid nadert. Laat ik alleen voor U vertolken het slotwoord van den verbondengel.

Ik zweer U bij mijn eigen majesteit,
En bij de deugden mijner Goddelijkheid:
Omdat gij deze zaak aldus gedaan
En tot zoover mijn wil gehoorzaamd hebt,
Dat gij het leven van Uw een'ge boodt
Ondanks den Satan en zijn boezen wil,
Zal ik u zegenen met uw geslacht.
Ziet gij des hemels glinsterend gelaat?
Ziet gij de korrels van het oeverzand?
Zoo zal ik uw nakomelingschap doen groeien,
Dat zij het heil der hemels in gelat
En 'toeverzand in menigt' evenaardt,
Dat d'aard-omringende oceaen omwilt.
Uw zaad zal die het haten overheeren
En door dien Eenen, die zijn oorsprong neemt
Uit u, zal ik een rijken zegen leggen
Op alle volken van het wereldronde,
De schatten van mijn Goddelijke almacht,
Het milde loon voor uw gehoorzaamheid.

Gij zult mij toestemmen, heel wat minder dichtelijke kracht grijpt uit Beza's werk, dan uit den forscheren bouw van Gregorius ons aan. Maar beiden zijn één in den drang, hun God te dienen en te verheerlijken met hun werk.

Beza zegt er zelf van: „Terwijl ik deze heilige geschiedenissen las met verwonderlijk genot en éénig profijt, greep mij een begeerte aan, te trachten haar inhoud in verzen over te brengen, niet alleen om er dieper in te dringen en ze vast te houden, maar ook God te verheerlijken op alle mij mogelijke manier: pour louer Dieu en toutes sortes à moy possibles“.

In de derde plaats slaan wij een blik op twee bijbelsche epepeen: „Het verloren paradijs“ van Milton en Bilderdijs „Ondergang der eerste wereld“.

Dr. Kuiper schrijft in zijn rectorale oratie van 1892 „Het Calvinisme en de kunst“ pag. 30: „Bilderdijs was als Calvinist Milton niet. Maar wie naast het „Paradise lost“ Bilderdijs onafgewerkt epos legt, tast en grijpt toch in die verwante en elkaar aanvullende stof bij Milton en Bilderdijs de eenheid van de Calvinistische gedachte. Uit Bilderdijs epos niet minder dan uit Miltons stouten zang voel ik mij nog altoos den donder van Gods vrijmachtige souvereiniteit in de ziel dreunen.“

En in de 97ste aantekening achter in dit geschrift zegt hij: „Het karakteristieke zoowel in Miltons als in Bilderdijs epos is, dat beiden een voorstelling in hun zang schilderen, waarin niet de mensch, maar God zelf tegen de macht van het booze strijdt.“ — Geen spoor dus bij Kuiper van een afkeurend oordeel.

Ik moet om de wille van mijn opzet de personen en dichtwerken, waarover het hier gaat, als globaal bij den lezer bekend aannemen en er mij toe bepalen, aan te toonen, wat deze grootten in geloof en kunst aandersten in het contact van bijbelstof en belletrie.

In den derden zang van het Verloren Paradijs zit de Zoon aan 's Vaders rechterhand op zijn hemeltrouwen en de engelen-legioenen staan rondom. Dan deelt de Vader het toekomstig lot van de menschheid mede en biedt genade aan, mits er zich onder de krachten des hemels een liefde aanbiedt, die zich mensch wil doen worden, om de schuld der menschheid te boeten.

Een stilte treedt in. Diepe ontroering vult den hemel en niemand waagt een woord.

Hij vroeg, maar 't heilig koor des hemels zweeg. Stil bleef de gansche hemel; niemand bood Als middelaar tot der menschen redding zich. Noch nam de last der schuld vrijwillig aan. — Zoo ware 't gansche menschelijke geslacht Den helledood onmijdbaar toegevalen.

Had niet de Zoon, die 's Vaders liefde deelt, Uit volle erbarming dus zich aangeboden: Vader, Gij gaft uw woord van heilgenade; zou Dat woord geen middel vinden als de snelste Van al uw boden, om uw scheps'lendom Te zoeken en tot allen ongeroepen en ongezocht te komen met zijn heil?

O Heil der menschheid, dat het nader komt!
Zij, eenmaal dood in zonden en verloren,
Kan tot de bron des levens niet meer komen;
Bezwaard met schuld en krachteloos tot heil,
Kan geen verzoening of rantsoen zij brengen:
Te diep verviel zij tot verderf en schuld.
O, Zie op Mij, op Mij. Ik bied mijn leven
Ter lossing van het hare. Laat uw toorn
Op Mij slechts rusten, Ik als zondaar gelden.
Om haren wil verlaat ik uwen schoot,
Vrijwillig mijd ik uwer glorie glansen;
Met vreugde zal Ik voor uw schepping sterven,
De wraak van schuld en zonden worde mijn!

In den achtsten zang treffen we een gesprek tusschen God en Adam aan, waaruit ik ook nog een korte strofe wil meedeelen.

Als Adam zich beklaagt heeft, dat de dieren het genot van aanraking met huns gelijken genieten, gaat de dichter voort:

En onmisnoegd antwoordt de Almacht hem:
„Een hoog geluk hebt ge, Adam, u verkoren
In 't kiezen van een metgezel. Gij wilt de lust
In 't midden van de lust niet eenzaam smaken.
Wat oordeelt dan de mensch van zijnen God?
Schijnt u mijn zaligheid dan ongenoegzaam?
Ik ben alleen van eeuwigheid
En niemand ken Ik, die op mij gelijkt
Of mij gelijk is. Met wie ga Ik om,
Als met de wezens, die Ik zelve schiep,
Oneindig dieper onder Mij, dan onder u
De wezens, die ik u tot vreugde gaf.“
Hij zweeg. Deemoedig sprak ik dan tot hem:
„De hoogte en diepte van uw eeuw'ge wegen
Te peilen, Opperwezen, daartoe reikt
Geen menschelijk verstand.“

Ik verzoek u den indruk, die deze strofen op u maken met die der andere vast te houden, tot we straks een conclusie zullen zoeken.

Dat ik niet heb gesproken over het episch of dramatisch dichtwerk van Grotius en Vondel, hoewel het in tijdsorde aan dat van Milton voorafgaat, vindt zijn reden hierin, dat van deze dichters bekend is, dat hun religieus standpunt niet Calvinistisch was. Voor onze conclusie zou een beschouwing daarover van geen absoluut gewicht kunnen zijn.

Wel is van belang, nog even na te gaan welk standpunt Voetius, de groote puritein, vader der puriteinsche precisheid, innam met betrekking tot het vraagstuk der verhouding van bijbelstof en belletrie.

Rechtstreeks daarover geschreven heeft hij niet. Deze kwestie kwam in de zestiende en zeventiende eeuw alleen aan de orde in verband met het tooneelspel, in welk verband we ook Beza's treurspel hebben ontmoet.

In zijn „Disputatio de Commoediis“, in 1630 verschenen, keurt ook Voetius evenals de boven genoemde synodes, alle tooneelspel af en met name „Vertooning der Goddelijke en heilige dingen uit de Schrift“. Hij gaat zelfs nog verder en besluit eveneens, „dat de vertooningen, genomen uit de kerkelijke geschiedenissen of uit de martelaarsboeken of uit het leven der kerkvaders, niet moeten toegelaten worden.“ Het is natuurlijk het weren van deze stof uit den wuffen kring, dien het tooneel om zich verzamelde, wat Voetius — zeer terecht — wil bereiken. En dan zegt hij deze merkwaardige woorden, als hij alle redenen, die tegen tooneelvertooningen in het algemeen gelden, heeft opgesomd:

„Niets is er, dat zij kunnen uitnemen of ons tegenwerpen, tenzij misschien de voorbeelden van Nasiansenus (Gregorius van Nazianzus) en Beza, die heilige treur- en treurblij-eindende spelen hebben geschreven. Maar wij antwoorden: van het geschrift tot den tooneelhandel deugt de gevolgtrekking niet (non valet conclusio). Voetius wil zeggen: al keur ik het spelen van alle stof af, daaruit mag nog niet de conclusie getrokken worden, dat die afkeuring ook het schrijven van drama's geldt.“

In een slothoofdstukje van zijn „Disputatio“, dat het opschrift draagt: „De vragen, die nog met dit geschil samenhangen“, beantwoordt hij die, of het geoorloofd is, blij- en treurspelen te schrijven, nog eens rechtstreeks aldus: „Wij zeggen neen, zoo het geschiedt om te vertoonen. Buiten vertooning willen we dit vernuftig soort van poetiek niet bestrijden, want het kan geschieden op een wijze, die schrijver nog lezer schaadt“. Ook Voetius, de man die den tafeldronk, het dragen van lang haar voor mannen en het orgelspel bij den zang der gemeente verbood, heeft dus kunst en bijbelstof niet willen scheiden.

En Petrus Willewongel, zijn tijdgenoot, die in Amsterdam van aangezicht tot aangezicht stond tegenover Vondels opvattingen en praktijk, in dezen gesteund door de Amsterdamsche regeering,

doet in zijn „Oeconomia Christiana“ eveneens: „Het is iets anders, een stichtelijke komedie of tragedie te dichten en die te lezen, dan te spelen: schrijf spelen, maar speel niet“.

SEERP ANEMA.

VRAGEN VAN GEESTELIJK EN ZEDELIIK LEVEN

Het biljartspel.

Op een onzer Jongelingsverenigingen waren onderwerp van discussie het biljartspel en de vraag, of er plaats voor is in het leven onzer jongelui.

De gevoelens bleken verdeeld, en men besloot daarom in deze rubriek eenige voorlichting te vragen.

Men zal daarbij dan wel niet in de eerste plaats gedacht hebben aan voorlichting omtrent het geoorloofde van het biljartspel geheel op zichzelf beschouwd.

Daarover kan onder christenen, ook onder gereformeerde christenen, wel nauwelijks verschil bestaan.

In zijn doel: herstelling van kracht door ontspanning van den geest; en in het middel waardoor het dat doel zoekt te bereiken: verpoozende, aangename en gezellige bezigheid — beantwoordt 't ten volle aan de eischen, die men in 't algemeen aan 't spel behoort te stellen.

Voorts is er in de handelingen die erbij verricht worden niets, dat in strijd is met eenig gebod van de Wet Gods, en verheft de oefening van geest (opmerkzaamheid en berekening) en lichaam (oog en hand) het tot een onzer edele spelen.

Voeg hier nu bij de gymnastiek waartoe het dwingt en het gezellig verkeer dat het meebrengt — en we zijn het er allen over ééns, dat het biljartspel een van de fijnste en veelzijdigste spelen is die we hebben.

Heel wat fijner dan het altoos min of meer ruwe voetbalspel, en fijner zelfs — en uit moreel oogpunt zeker niet meer aanvechtbaar — dan het kegel- en het kolfspel, dat bij onze vadersen zoo in eere was.

Als het biljartspel dan ook een spel was, dat men in eigen huis onder zijn bereik kon hebben, of althans op eigen terrein, in eigen familie- of vriendenkring kon spelen, en waardoor men voorts zichzelf in geenerlei verzoeking bracht — zou ik onze jongelui den raad geven, allerlei onbeduidende spelletjes, die geen andere verdienste (!) hebben dan dat ze den tijd doodden, op zij te zetten, en voortaan de noodige recreatie te zoeken bij het biljartspel.

In Engelsche en Amerikaansche Christelijke kringen — ook, in navolging daarvan, bij sommige Nederlandsche — won het mooie biljartspel dan ook zóó de harten, dat in elk centrum van het leven der Christelijke Jongelingsverenigingen (Y. M.C.A.) een biljart te vinden is.

Toch zou ik geen vrijmoedigheid hebben, deze voorbeelden ter navolging aan te prijzen.

Het is nu eenmaal niet anders: de dingen staan in de wereld niet op zichzelf. Ze zitten in allerlei verbanden die meespreken in hun waardeering — ook en niet het minst in hun bruikbaarheid voor christenen.

Zoo is het ook met het biljart.

Ik denk daarbij niet aan 't misbruik dat ervan gemaakt wordt: door jongemensen die er een hartstocht van maakten en er hun arbeidstijd aan ten offer brengen; door de maniakken die wat middel tot ontspanning moet blijven, tot doel maken van al hun inspanning en geen hooger roem kennen dan een kampioenschap te bemachtigen; door lieden die er een bron van inkomsten van maken door om geld te spelen; door ruwe klanten, die het een prachtgelegenheid vinden om hun vloek- en razie-zucht bot te vieren.

Dit alles zijn excessen, die evenmin op rekening van het biljartspel mogen geschreven worden, als het slapen in de kerk en de knoop in de collectiezak op die van het kerkgaan.

Het gevaar voor misbruik, ook van de beste gaven Gods, vergezelt ons, zondaars, overal, al was het maar alleen in de verdorvenheid van ons eigen hart.

Oók en niet het minst bij het spel, zelfs bij het onschuldigste.

Bij het biljartspel op zich zelf is het, naar het me voorkomt, niet grooter dan bij het knikken van onze jongens en het touwtje springen van onze meisjes. — Maar bij het biljart is er behalve het algemeene gevaar, nog een bijzonder gevaar.

De weelde van een biljart in zijn huis te hebben, kan nu eenmaal niet ieder zich veroorloven. En ook een Jongelingsvereniging zal, buiten het land van de multi-millionairs, wel zelden zoo rijk zijn, dat ze, zonder andere en hoogere belangen tekort te doen, ten genoee van haar leden een biljart zal kunnen aanschaffen.

Om te biljarten, moet men in de steden naar

een café- of kroeg. Nu is een herb goede con Maar — of levens Een Cl (hans zijn huisgenoe Dat te tarizeescl gevolg vt tusschen of meer l het inner En nu eenmaal en die tv verzoekin naar café niet het n bedenkelij doorgaans maar gen ner of pe En die eene die in 't leven mond kon gebed nar Conclus len doen Een off Ja, een Maar te Christus 't Ziet e dergelijke schijnen. B.

Deze kl ideaal van maatschap kwam mij waardigde Haar zo school.

De onde juffrouw, dan een ki oogenblikk dan gewoe het houder plaatsen, r tigheden, c haar terug

Dat moe ernstige e digde, die ning van van het be middag st van den d gezag, tot onder de zweken.

Het pad En die l tot zijn w

Om te l scholing d alle ondu vleesches het kwaad van dat kv weer van l een streelir alle maot bekwaamelij

Maar oo hem aange

Jantje Pi den dengd knikkers a tot kittelenc of hand ga de knikken dwijnen. En dezen laats genen die o ook maar

Van mor gaan de to zijn waard op het pad Thans p En zie nu, hem in het brave vann

¹⁾ Zie het art. van Prof. J. Wille in den lustrumbundel „Christendom en historie“, dat den titel draagt: „De Gereformeerden en het tooneel tot omstreeks 1620“.